
Paralelní svět

2. díl: Sex, drogy a rock'n'roll vs. přátelství na věčné časy!

Stoletím tančírů, tanečních kaváren a sálů, zkušeben, sklepů i kultovních hospod, kde slunce nezapadá, protože do nich nikdy nevstoupilo. Paralelní existence hudební kultury, která se z původně jen odvrácené tváře měšťácké společnosti mění po roce 1948 v jednu stranu barikády ideologie. Vzpomínky na tanec, hudbu i politiku – fenomény doby a společnosti. Text z poznámek připravovaných knih „Pražské tančírny“ a „Od New Clubu po Žumpu“.

TEXT: VLADIMÍR MERTLÍK

Název textu o vlivu nových hudebních trendů a jejich konfliktech se světem včerejška je stejně zjednodušující a nadsazený, jako byl název dílu prvního. Pojmenovává ale paradoxy obalu i obsahu komentovaných životních forem. Je to náraz světa svobody, definovaného provokativním hippie heslem *Sex, drogy a rock'n'roll*, na starou zeď. Druhá část se sarkasmem parafrázuje hesla „pokrokových“ režimů, ve skutečnosti úhlavních nepřátel všeho pokrokového. Právě v tom je dialektika boje nové generace a jejího forem umění – swingu, jazzu a rock'n'rollu – s režimem nenávidícím vše, čemu nerozumí a co zavání svobodou. Chceme-li rozebírat detaily, pak sex – ano, přátelé – nebuďte falešně skromní. U hudebních scén vždy existovala množina obdivovatelů milujících tu tango, příště jazz, swing, dixieland, rock'n'roll či bigbít právě pro onen extrém, kterým nové trendy voněly. Dělo se tak zhruba v patnáctiletých cyklech a je přirozené, že středem zájmu mladých dívek i mužů byli protagonisté opačného pohlaví. Dnešní osmdesátníci by sice mohli vyprávět, ale rovnice přitažlivosti idolů a obdivovatelů platila i v jiných oborech. Roli hrála nejen příležitost, ale i otevřenost, s níž se k sexu postavila generace hippies, a totéž platilo – v menší míře – i pro drogy. Byly vždy součástí tohoto vesmíru, měnilo se jen složení – absint, kokain,

marihuana, alkohol, LSD, heroin – a jejich množství. Svě o tom vědí jak hosté Montmartru, tak hvězdy stříbrného plátna 30. let či jazzových a později rockových klubů. Přitažlivost sexu i drog byla přesto vždy jen odvarem té nejsilnější závislosti uživatelů – na jazzu, swingu a rock'n'rollu. Paralelní svět tančírů, kaváren i rockových klubů nikdy nebyl jen světem hudby a tance. Vše, co se v něm odehrávalo, bylo odrazem změn společnosti, které směřovaly k destrukci přežitých způsobů a přicházely na svět s ambicí je překonat. Přirozenou silou konfliktu s většinovou společností byl spor generační, jenž někdy – v dějinných souvislostech – dostal podobu konfliktu společenského. V roce 1918 má nová československá společnost – i po celou dobu meziválečného trvání – ještě více smyslu pro různost.

SWING HEIL!

Až čas nacistické okupace je předzvěstí, že končí legrace – v přeneseném slova smyslu i doslova. Po opojení z konce války v roce 1945 přichází vzápětí v roce 1948 úder komunistického režimu, jenž se, stejně jako jeho hnědý bratranec před ním, obává nákazy *prostého lidu* infekcí svobody. Perzekuce muzikantů, příznivců jazzové i swingové hudby a provozovatelů tančírů připomíná případy amerických

Dne 20. 1. 1990 se v pražském hotelu Kriváň setkali The Plastic People of the Universes se svým idolem a legendou undregroudu, zpěvákem a skladatelem Frankem Zappou, podle jehož skladby se „Plastici“ pojmenovali. Byl dovršen jeden ze snů lidí alternativního světa. Po koncertu, který uváděl Magor Jirous, vypukl památný „undregroundový mejdan“, jehož se Frank Zappa ale neúčastnil, protože byl abstinent. Zleva na fotu: s kytarou Jiří Kabeš, Mejla Hlavsa, Frank Zappa a zpěvačka Michaela Němcová. Foto: Alan Pajer

klubů a tančiren v době prohibice. Jen se tak děje s daleko větší brutalitou! Swingové i jazzové party dechových sekcí znějí zpoza přibouchnutých dveří tančiren, které se proměnily ve sklady a agitační střediska. Dřívější generační střet přemění bolševičtí kulturtrégři v boj nesmiřitelně třídní, v kategorii velezrady. Žene je nejen explicitně a provokativně najevo dávaný luxus a elegance prostředí swingu či komplikovanost jazzové formy. Příčinou je i chování, móda a verbální projev *fans*. To vše považuje bolševický režim – tak jako nacistický – za projev vzdoru a nepřátelství. A nemýlí se! Jediné, co jazz, swing a poté rock'n'roll spojuje s represivním režimem, je vzájemná nenávisť, ale navíc pohrdání buranstvím utlačovatelů. Jde o antagonismus

tak silný, že se časem mění v politický postoj, lhostejno, je-li to v případě protinacistického odboje (viz odbojová skupina Bílá růže v letech 1942–1943) nebo téměř čtyřicet let poté v antikomunistickém disentu. Pokaždé to režim zaskočí a pokaždé to má příbuzné konotace. Již před rokem 1933 spojoval řady vzdělanějších německých teenagerů odpor k nacismu a obliba kultury anglosaské provenience. Vliv na tento fenomén mělo jistě i kosmopolitní prostředí kolébky hnutí – hanzovního Hamburku. Zprvu *swingové děti* – jak si říkají – spojuje jen obliba jazzu, swingu i související módy a příslušnost demonstrují provokativním, z pohledu mainstreamu dekadentním oblékáním. Ihned zkraje války na *swingové děti* dopadla brutální represe režimu, jenž

Drogy tu byly vždy – absint, kokain, marihuana, alkohol, LSD, heroin.

pro válku potřeboval homogenní společnost. Tvrdý režimní tlak ale vyvolá reakci a postupný přerod do manifestičně projevované politické opozice. Hudba i nadále zůstává hlavním spojovacím znamením, ale svou roli začínají hrát i symboly – dlouhé vlasy a ozdobná jehlice s drahým kamenem u mladých mužů či výrazný make-up a ostře lakované nehty dívek. *Swingové děti* také ostentativně používají jako dorozumivací jazyk angličtinu a vrcholem provokace je parodování nacistického pozdravu *Sieg heil!* v podobě *Swing heil!*

SWINGOVÉ DĚTI

Odpověď na otázku, proč se dotýkat dějů mimo rámec naší země, je v bezprecedentní podobnosti nacismu a komunismu v tlaku na umění. Nejde jen o podobnost éry nacismu po roce 1933 s roky po komunistickém puči 1948. Identickou podobou i následky má také útok na hudební scénu z roku 1956 a svou recidivu prožije i v době pozdější sovětské okupace od roku 1969. Naše cesta *Zpátky do budoucnosti* nás tedy vede do roku 1938, kdy je v Německu swing a jazz zakázán, neboť *dekadencí ohrožuje triumfální odhodlání německého lidu zvítězit v budování třetí říše*. Jak jazzmanům i rockerům známa dikce, jak známý slovosled. Němečtí

→

Rudolf Antonín Dvorský a jeho Melody Boys – vzor elegance a symbol úspěchu, po roce 1948 náležitě potrestán.

Inka Zemánková a Lišáci ve filmu. Bolševik dokázal zahnat tuto hvězdu za volant traktoru JZD.

swingaři se přesouvají do ilegality ke spolupráci s odbojovou skupinou Bílá růže, později zlikvidovanou. V souvislosti s mizením generací ve válečném mlýnku na maso klesá věk swingových dětí až k hranici čtrnácti a osmnácti let. Nicméně trvající význam hnutí odráží v roce 1942 dopis vůdce SS Heinricha Himmlera SS-Obergruppenführerovi a šéfovi Hlavního úřadu říšské bezpečnosti Reinhardu Heydrichovi, jehož výňatek stojí za uvedení v doslovném

znění, jako budoucí dějů v a varovné memento: „Mám za to, že všechno tady to zlo musí být vyhubeno nyní. Všichni jejich vůdci musí být posláni do koncentračních táborů na převýchovu, která musí trvat dva až tři roky. Jenom největší možnou brutalitou budeme moci zastavit nebezpečné šíření anglofilních tendencí v dobách, kdy Německo bojuje o své přežití.“ Brzy následuje zatčení stovek swingových dětí a internace jejich představitelů do koncentráků.

Všem příslušníkům jsou ostříhány vlasy... Nepřipomíná to něco?

HNĚDÉ A RUDÉ SYNKOPY

V protektorátním šeru se jazzovým a swingovým orchestrům, za lehce přivřeného oka cenzora, daří tančit mezi zákazy stejně jako hostům na parketech. Jen čas od času přicházejí brutální zásahy okupační moci, končící nejednou žalářováním, a dokonce popravami. Zákaz hudby anglosaské provenience přináší na jedné straně původním autorům falešnou identitu, na druhé pak vynucenou, ale

„Slunečnice, jež otáčí se za sluncem“ řadu dalších let otáčí volantem traktoru v JZD.

úspěšnou autorskou tvorbu domácí. Výraznou osobností jazzové scény se stává R. A. Dvorský, který po hraní v orchestru Melody Makers zakládá Melody Boys. Zářící hvězdou je Jaroslav Ježek a orchestr Osvobozeného divadla, které si nelze představit bez dvojice V+W. Jejich zlatá éra ale končí emigrací před nástupem nacismu a pozdější Ježkovou smrtí v USA. Po válce divadlo i orchestr dostanou další ránu novou emigrací Voskovce. Naopak přežití se dočká v koncentračním táboře Emil František Burian, který vzápětí dá svůj nesporný talent dramatika i autora do služeb komunistického uměleckého kompostu. Nejvíce ovlivňuje prostor Karel Vlach, jehož orchestr je líhní vynikajících interpretů, mj. i legendární Inky

Zemánkové. Její kariéru brzy ukončí *Strana* a božská *Slunečnice*, jež otáčí se za sluncem pak řadu let otáčí jen volantem traktoru v JZD. Jiřina Salačová, Sestry Allanovy, další dívčí jména s hvězdnou kariérou. Vedle sametového Rudolfa Cortése nelze opomenout muže, jehož hlavní rolí bylo odcházet, když dámy zavřely oči, ale který tu ani jako zpěvák nebyl *Jen pro ten dnešní den*, Oldřicha Nového. Mezi nejmladšími jazzmany a swingaři roste generace, která bude zářit po válce, jako nezapomenutelný *dada* zpěvák a entertainer Arnošt Kavka.

ĎÁBEL A KOMUNISTA NIKDY NESPÍ

Píše se rok 1945. Stejně jako říšské soukmenovce se daří obelstít i rudého ďábla falešnou identitou autorů a interpretů. Výrazy *jazz*, *swing* a *jazzband* jsou překryty nálepkami *taneční hudba* a *taneční orchestr*. Patří k nim stále na vrcholu hrající Karel Vlach, rychle v žebříčku stoupající Karel Krautgartner, růžky vystrkuje Gustav Brom. Obdiv sklízí manželský jazzpár Jan Hammer a Vlasta Průchová a těžko říct, je-li Václav Irmanov lepší zpěvák, či sochař. Jazzoví fajnšmekři s rozkoší pomlaskávají nad virtuozitou kapel Rytmus 42, Studio 5 či Studijní skupina tradičního jazzu Pavla Smetáčka. Přijíždějí jazzové zahraniční kapely i interpreti, často s krycí legendou, že hrají a zpívají písničky utlačovaného amerického – nejlépe černošského – pracujícího lidu, mj. skvělá zpěvačka Gerry Scott. Je třeba smeknout před vynikajícím americkým gospelovým zpěvákem Paulem Robesonem, byť má na charakteru skvrnu mírového prokomunistického aktivisty. Několikrát za sebou vyprodá Velký sál Lucerny také anglický klarinetista Mr. Acker Bilk, když s *Cizincem na pobřeží* (*Stranger on the Shore*) uvede Prahu do vytržení.

V tanečních lokálech všech úrovní nepropadne jablko na zem, stejně jako nikdo z nešťastníků před vchodem, na něž se nedostalo, se nedostane dovnitř. Lucerna, nesmrtelná Alhambra, Fénix, Lloyd, Radiopalác, Mánes, Terasy Barrandov, Palác YMCA, SIA,

Karel Vlach a saxofonová sekce na fotu k 10. výročí existence orchestru.

Sophie Scholl a vpravo její bratr Hans, vůdci odbojové protinacistické skupiny Bílá růže. Popraveni 22. února 1943 spolu s dalšími členy skupiny.

Alfa, Vltava a každou sobotu válí ve Valdeku Láďa Bezubka!

Zblblí svazáci jsou na brigádě a taneční parkety patří potápkám a chuligánům. Po smrti Stalina, Gottwalda a *odhalení* tzv. stalinského kultu v roce 1956 se zdá, že na území sovětských gubernií proniká vlahý vánek. Ale ďábel a komunistka nikdy nespí!

(Příště závěr: Kytara, zbraň hromadného ničení)

Vážení kolegové,
v rámci realizace v textu zmíněných knih přivítám zaslání vašich vzpomínek na kluby, tančírny, kavárny atp., v nichž jste hráli, včetně případných poznámek či historek, na mail: komunikace@osa.cz, předmět: Historie klubů – Autor in

Děkuji za vaši pomoc,
Vladimír Mertlík